

ΕΣ. 22/7/90.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΣΤΡΑΒΟΚΩΣΤΑΙΝΑ

Ποιός περίμενε πῶς ὕστερ' ἀπὸ μιᾶ μπόρα, θὰ φύτρωνε μιὰ ἱστορία! Νὰ ὅμως ποῦ γίνονται καὶ τέτοια θαύματα! ἂν δὲν μ' ἐπικανε μιὰ μπόρα 'ς τὸ βουνό τ' Ἁγίου Ἡλίου, (καὶ δὲ ποῖο βουνό δὲν ἔστησε τὴ φωνηὰ του ὁ εὐλογημένος αὐτὸς ἅγιος! ἄς ποῦμε λοιπὸν πῶς αὐτὸς ὁ 'δικός μας εἶνε ἕνας νησιώτης ἅγιος Ἡλίας),— ἂν δὲν ἀνοίγανε οἱ καταρράχτες τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖ ἀπάνω, κι' ἂν δὲν μ' ἐστέλνανε 'ς ἕνα χωριό νὰ κονέψω, δὲν θὰ σὰς ἔλεγα τώρα τὴν ἱστορία τῆς Στραβοκώσταινας!

Ἐγὺρίζα ἀπ' τὴ Χώρα μιάς μέρας ταξεῖδι, βουνὰ καὶ πέτρες ὅσες θέτε, μὰ μ' ἕνα καλὸν ἀγωγιάτη, ποῦξερε νὰ μιλή τοῦ ἀλόγου του, καὶ ἤξερε καὶ τᾶλογό του νὰ τὸν ἀκούγη. Τὸ κοιμένο τὸ ζῶο ἐσκάλωνε τὰ μονοπατία ἀνάμεσα 'ς τ' ἀγκάθια καὶ τὲς στειδιές σάν γίδι, καὶ τόσο ἤσυχα, ποῦ δὲν σ' ἐκούραζε. Ἐκεῖνο ποῦ αἰσθανοῦμουνα κομμάτι ἦτανε τὸ σαμάρι, καὶ κἄτι σκοινιά 'ς τὸ πλάγι μου, ποῦ κρατούσανε τὸ σεντούκι.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει πρὸ μισῆς ὥρας, κι' εἶχαμε ἀκόμη τρεῖς ὥρες νὰ φθάσουμε 'ς τὸ δικό μας χωριό. Μὰ ἦτανε μισοφέγγαρο, καὶ λέγαμε πῶς θὰ προρθίσουμε ν' ἀνέβουμε τὰ βουνὰ καὶ νὰ κατεβούμε 'ς τὸν κάμπο μας μὲ τὸ φῶς του. Τὸ εἶπαμε δὲν τὸ εἶπαμε, καὶ τὰ σύννεφα ἀρχινίσανε νὰ μαζεῦονται. Βρισκούμαστε τώρα μέσα 'ς ἕνα δάσος. Μιὰν ἐξαφνὴ ἀστραπή, κι' ἄρχισε τὸ πανηγύρι. Ἡ βροντὴ μᾶς ξεκούφανε. Εἶπαμε πῶς πολὺ κοντὰ πρέπει νὰ ἔπασε τ' ἀστροπελέκι. Ἀκόμα δὲν τῶπαμε, κι' ἄλλη μιὰ κανονιά μᾶς χαιρετᾶ μέσ' 'ς τὴν ἄγρια ἐκείνη φύσι. Πάλι δυὸ τρεῖς στιγμὲς σιωπὴ, κι' ἀρχινᾶ ἕνα βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο βοητό, ἦτανε ἡ χονδρὴς

σταλαγματιές ποῦ πέφτανε πάνω 'ς τὰ φύλλα. Τὸ βοητό αὖξανε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, ὥσοῦ ποῦ κατάντησε χαλασμός κόσμου. Ποῦ καὶ ποῦ ἀστραφτε καὶ βρόντα, κι' ἀπ' τὴν ἀστραπὴ ὡς τὴ βροντὴ δὲν περνοῦσε οὐδὲ ὅση ὥρα τὸ λέγω. Ἦτανε σωστὴ βροχὴ τοῦ βουνοῦ.

Ὡσοῦ νὰ βγοῦμ' ἀπ' τὸ δάσος, τὰ βροῦχά μας κολνοῦσαν ἀπάνω μας.

Ἡ βροχὴ ἄρχισε νὰ λιγοστεύη, ἕνα δυὸ στιγμὲς ἀκόμη, καὶ σταμάτησε ὀλοτέλα. Τὸ μαῦρο σύννεφο πέρασε, καὶ τὸ φεγγάρι γελοῦσε πάλι. Μὰ ἐγὼ τότες δὲν ἐγελοῦσα, γιὰτὶ κρύονα. Καὶ ἦτανε καὶ φθινόπωρο. Λέγω λοιπὸν τοῦ ἀγωγιάτη:

— Πᾶμε 'ς τὸ χωριό ἐκεῖνο κατὰ τὴ φαχούλα.

Σὲ μισὴν ὥρα μέσα τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου μου χτυπούσανε καὶ τινάζανε σπίθες ἀπάνω 'ς ταῖς πέτρες τοῦ στενοῦ ἰδρόμου ποῦ χώριζε τὸ χωριό σὲ δυὸ μαχαλάδες. Ἐνας καφενὴς, δυὸ τρία ἐργαστηράκια, μὲ πέντ' ἐξηλιοκαμμένους χωριανούς ποῦ καθοῦντανε ἀπ' ἔξω

'ς τὰ σακμιά τους καὶ πίνανε ναρκιλέ, κ' ἐκατάλαθα πῶς βρισκούμαστε 'ς τὴν ἀγορὰ.

Ῥωτοῦμε 'ς τὸν καφενὴ ποῦ μπορούμε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα.

— Καλῶς ὄριστε, ἀπαντᾶ ἕνας τους.

Ἐγὼ, θαρρῶντας πῶς ἐννοοῦσε νὰ μᾶς φιλέψη αὐτὸς πηδῶ ἀπ' τᾶλογο, τὸν εὐχαριστῶ, καὶ Ῥωτῶ ποῦ εἶνε τὸ σπίτι του. Γλήγορα ὅμως κατὰλαθα πῶς τὸ καλῶς ὄριστε ἦτανε ἀπλὸ χαιρέτισμα, καθὼς ποῦ συνειθίζουσε 'ς τὰ χωριά νὰ καλωσορίζουν καὶ νὰ καλημερίζουν κάθε ξένο, κι' ἄς μὴν τὸν εἶδανε ποτές τους. Ἀληθινὴ εὐγένεια καὶ χάρι, ποῦ φυτρώνει κι' αὐτὴ καὶ μοσχοβολᾶ 'ς τὰ βουνὰ ἐκεῖνα ἐπάνω.

Ξαναρωτῶ λοιπὸν ποῦ μπορούμε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα.

ΒΑΡΟΠΟΥΛΑ

Ἐικὼν Ἀθγόστου Κίουλλου

— Καὶ ποῦ ἄλλοῦ παρά 'ς τῆς Στραβοκώσταινας; μοῦ κάνει ὁ χωρικός.

Ἐγὼ ποῦ, ἐρχάμενος πρὸς τὸ χωριό, ἂν καὶ τουρτούριζα, συλλογιόμουνα πῶς θαῦρω ἴσως ἐκεῖ μέσα κανένα ἀγριολούλουδο ν' ἀνθοβολῇ μονάχό του, εἶπ' ἀμέσως μέσα μου: — Νὰ τὸ ἀγριολούλουδο! Ἡ Στραβοκώσταινα!

Ἐρχεται λοιπὸν μαζί μας ἓνα παιδί μὲ τὸ φανάρι, καὶ πᾶμε 'ς τῆς Στραβοκώσταινας.

Φαίνεται πῶς τῶχαν πάρει εἶδησι πῶς ἐρχονται μουσαφίριοι, γιατί 'ς τὴν αὐλόθουρα μᾶς περίμεν' ἓνα ἀγόρι 17-18 χρονῶν μ' ἓνα λυχνάρι 'ς τὸ χέρι, κ' ἓνας νέος ἄνθρωπος καλοφορεμένος, φέσι ὅ,τι βγῆκε ἀπ' τὸ καλοῦπι, τσόχινο λεμπαντὲ καὶ γιαντερί, βρακὶ κι' αὐτὸ τσόχινο, καλὰ στρωμένο, κι' ὄχι μὲ πολλές κόφες, ζωνάρι πλατὺ καὶ καλὰ διπλωμένο, ἄσπρες κάλτσες, πατημένες γόβες, κι' ἓνα μικρὸ κομπολόγι 'ς τὸ χέρι. Αὐτὸς ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, καὶ τὸν εἶχανε προσκαλέσει ὡς φαίνεται γιὰ νὰ μοῦ κάμῃ τὰ «ἰκράμια».

Ἡ αὐλὴ ἦτανε σκεπασμένη μὲ μιὰ κληματαριά, καὶ τὰ πεσμένα κίτρινα φύλλα δείχτανε πῶς πρέπει νὰ πέρασε δυνατὴ βροχὴ κι' ἀπ' ἐδῶ. Ὁ μικρὸς πῆρε τὸν ἀγωγιάτη γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὸν ἀχυριῶνα καὶ τὸ μαχειριό, κι' ὁ δάσκαλος πῆρ' ἑμένα 'ς τὸ σπίτι. Τὸ σπίτι ἦτανε, μιὰ «μέσα αὐλὴ» ποῦ ἐφεγγε ἀπ' τὴν πάστρα, μιὰ σκάλα μὲ σανίδια κίτρινα σὰν τὸ κεχλιμπάρι, ὕστερα ἓνα χαγιάτι ἀπάνω, ἓνα μιντέρι 'ς τὴ μιὰ πλευρά, κατάντικρυ ἢ θύρα τῆς καλῆς κάμαρας, κι' ἀπ' τὸν ἄλλον τοῖχο ἢ θύρα ποῦ ἔμπαινες 'ς τὸ «μέσα σπίτι,» τὸ καθαυτὸ σπίτι, τὸ ἅγιο τῶν ἀγίων, ποῦ πρέπει νὰ τὸ ιστορήσουμε δῶ πέρα λιγάκι, γιατί πᾶνε νὰ χαθοῦν πλεῖο κι' αὐτὰ τὰ μέσα σπίτια. Πενήντα χρόνια καὶ δῶθε δὲν τὰ χτίζουνε πλεῖο, καὶ τὰ παλῆὰ τὰ χαλνοῦν ἓνα ἓνα γιὰ νὰ κάνουν τόπο 'ς τὰ *σα.λόγια*, ποῦ βάζουνε μέσα τὰ ψεύτικα στολίδια τῆς Γερμανίας.

Τὰ «μέσα σπίτια» εἶνε ὅλα 'ς ἓνα σχέδιο καμωμένα. Οἱ τοῖχοί τους χονδροὶ σὰν κάστρα, καὶ μὲ μεγάλες πέτρες χτισμένοι. Τὸ μάκρος τους, ἴσα μὲ τὸ μάκρος ὄλου τοῦ σπιτιοῦ, τὸ φάρδος, τοῦ μισοῦ σπιτιοῦ. Εἶνε χωρισμένα σὲ δύο μέρη· τὸ ἓνα, τὸ κάτω, ποῦ πιάνει τὰ δύο τρίτα τῆς κάμαρας, καὶ τὸ ἄλλο, ὁ σοφᾶς, κᾶνα δυὸ πῆχες ἀψηλότερα, μ' ἓνα σκαλὶ 'ς τὴ μέση γιὰ ν' ἀνεβαίνης. Κάτω ἀπ' τὸ σοφᾶ εἶνε ὁ ἀποκρέβατος, ποῦ κατεβαίνει καὶ τὸν βρίσκεις γεμάτο σφίδες, κι' ἢ σφίδες πάλι γεμάτες ξηρὰ σύκα, ἀμύγδαλα, καρύδια, ρετζέλια, ἐλῆνες μαῦρες, ἐλῆνες ἄσπρες, ἐλῆνες ὀλάκερες, ἐλῆνες *κλαστάδες* (σπασμένες). Ὁ σοφᾶς εἶνε τριγυρισμένος ἀπὸ μιντέρια· ἐκεῖ εἶνε καὶ τὰ παραθύρια μὲ τὲς γλάστρες μέσα, καὶ βλέπουνε 'ς τὸ περι-

βόλι. Καμμιά φορά ἐρχεται καὶ τὸ γιασουμί καὶ τυλίγεται 'ς τὰ κάγκελα τῶν παραθυριῶν.

Ἐν τὸ κάτω μέρος τοῦ μέσα σπιτιοῦ, ὕστερα ἀπ' τὸ εἰκονοστάσι, ποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ ὄλους τοὺς ἁγίους καὶ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ, στολίζουνε τοὺς τοίχους ὀλοτρόγυρα καὶ τὰ ράφια, μὲ ὄλη τὴ σερμαγιά τοῦ σπιτικοῦ ἀπάνω: σινιά, ταψιά, λεγκέρια, χαρανιά, καπάκια, ὄλα γανωμένα καὶ γυαλιστερά· ὕστερα τὰ πιατικὰ καὶ τὰ γυαλικά, καὶ ὕστερα ὕστερα, ἂν δὲν ἔχῃ τίποτε ἄλλο, τὰ γεμίζουνε κυδῶνια ἓνα κατόπι τοῦ ἄλλου, ρόδια, χειμωνικά, πεπόνια καὶ ἄλλα 'πωρικά. Τὰ καλλίτερα πωρικά ὅμως κρέμονται 'ς τὸ δίχτυ ἀπ' τὴ στέγη, ποῦ εἶνε μαῦρη, καὶ καμμιά φορά στολισμένη μὲ κόκκινα ζόμπλια, καθὼς καὶ τὸ σιμιθόκι (μέση δοκός, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος). Ἀπ' ἐξω ἢ στέγη εἶνε δῶμα, μὲ τὴ στρογγυλὴ πέτρα ἀπάνω, γιὰ νὰ τὸ κατρακυλοῦνε ὕστερ' ἀπ' τὴ βροχὴ.

Τὸ κάτω αὐτὸ μέρος τοῦ μέσα σπιτιοῦ εἶνε φυσικὰ στρωμένο μὲ χαλιὰ τὸν χειμῶνα. Ἀντὶς μιντέρια ἐδῶ ἔχουμε τσελτέδες, κι' ἀντὶς καθέκτες σεντούκια ἀραδιασμένα 'ς τὴ μιὰ πλευρά, κι' ἐκεῖ μέσα εἶνε κρυμμένα ὄλα τὰ προικιά κι' ὄλα τὰ νυφικά δυὸ καὶ τριῶν γενιῶν. Τὴ «γωνιά» δὲν τὴν ἀνάβουνε ποτέ; τώρα. Τώρα ἔχουμε τὸ μαγκάλι μονάχα. Τὴ γωνιά τὴν ἀνάβανε 'ς τοὺς παλῆους καιροὺς, καὶ ζαπ' οὐνοῦντανε ἀντίκρυ 'ς τὰ ξύλα καὶ κομοῦντανε. Τώρα τὴν ἔχουνε γιὰ πτολίδι, κι' εἶνε ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι ἀπ' τὸ ἄλειψε ἄλειψε ἀσβέστη. Ἀπάνω ἀπ' τὴ γωνιά, ράφια τὸ ἓνα πάνω 'ς τ' ἄλλο μὲ τὰ καλλίτερα πιατικά. Καὶ 'ς τὴ μιὰν ἄκρη τοῦ κάτω κάτω ραφιοῦ τὸ θυμιατό γιὰ τὸ εἰκονοστάσι. Φῶς ἄλλο δὲν ἔχει παρά τὸ λυχνάρι ποῦ κρέμεται μὲς 'ς τὴν κάτασπρη γωνιά, καὶ τὸ καντῆλι τῶν εἰκόνων.

Θαρρῶ πῶς τὰ εἶπαμε τὰ πλεῖο σπουδαῖα, ἂν καὶ ὄχι ὄλα. Καὶ τώρα ἄς σᾶς ρωτήσω ἐσᾶς, ἀρχοντόπουλα τῆς ῥωμησοῦνης, ποῦ πᾶτε καὶ ζοδεύετε τὰ μαλλοκεφαλά σας 'ς τὰ ταξείδια τῆς Εὐρώπης, πῶς δὲν κάνετε κάθε χρόνο κι' ἀπὸ ἓνα ταξειδάκι 'ς τὰ νησιά μας, νὰ πᾶτε νὰ τὰ δῆτε ὄλα αὐτὰ καὶ ἄλλα πλεῖο περιέργια κι' ὡμορφα, καὶ νὰ τὰ ξέρετε, καὶ νὰ τ' ἀγαπᾶτε, σὰν δικὰ σας ὀποῦ εἶνε, καὶ νὰ μὴν ὑποφέρῃ καὶ τὸ πουγγί σας, μόνο πᾶτε 'ς τὰ ξένα, καὶ δὲν βλέπετε πῶς τὰ μεγαλύτερα ἔθνη μέσα 'ς αὐτὴν τὴν Εὐρώπη σας εἶν' ἐκεῖνα ποῦ θαυμάζουνε τοὺς δικούς των θεσαυροὺς, αὐτὰ τὰ χωριάτικα ποῦ τὰ θαρρεῖτε ἀσήμαντα καὶ ποῦ θ' ἀρχίσουν ν' ἀρχωνται καμμιά μέρα οἱ Ἑγγλέζοι κοπαδιαστά νὰ τὰ βλέπουνε καὶ νὰ λένε πῶς ζοῦνε ἀκόμα ἢ χάρες καὶ ἢ μορφιές τῆς Ὀδύσσειας, καὶ τότες θὰ τ' ἀγαπήσουνε κι' ἐμεῖς ἀπὸ μίμησι, κι' ὄχι ἀπὸ γούστο!

Ἀμέτε, ἀμέτε ἀμέσως, κάθε χρόνο κι' ἀπὸ ἓνα νησί μας· θὰ βρῆτε φιλοξενία, θὰ βρῆτε φίλους, θὰ βρῆτε ἀπόλαψες ποῦ δὲν μπορείτε νὰ τὲς ἀγοράσετε μὲ μιλλιούνια 'ς τὴν Εὐρώπη, καὶ θὰ γυρίζετε μ' ἀνοικτὴ καρδιά καὶ μὲ καινούργια πλεμμόνια 'ς τὴ σκοτισμένη Ἀθήνα σας.

Σὰν ἐπῆγα κι' ἄλλαξα 'ς τὴν καλὴ κάμαρα, καὶ ἦλθε ἡ παρακώρη καὶ μοῦ ἔχυσε νερό κι' ἐνίφτηκα, καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ προσόψι καὶ σκουπίσθηκα, πέρασα 'ς τὸ μέσα σπίτι, καὶ βλέπω ἀντίκρου μου μιὰ ἀρχόντισσα, ποῦ μὲ καλωσορίζει μὲ μιὰ σιγανὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, καὶ μ' ἓνα χαριτωμένο χαμόγελο. Ἐγὼ περίμενα νὰ δῶ καμμιά γρη῏α γυναῖκα τὸ πολὺ μ' ἓνα μάτι, καὶ τώρα βλέπω τὴ μεγαλοπρεπέστατη τούτη Ἀθηναῖα, μὲ δύο μαῦρα, μεγάλα μάτια, ποῦχανε ἀκόμα μέσα τους ὅλη τὴ φωτιά κι' ὅλη τὴ λάμψη τῆς νιότης. Φοροῦσε φεσάκι μὲ τὸ τσεμπέρι τυλιγμένο τριγύρω καὶ φορτωμένο φλωριά, μὲ τὴ μαδιά μεταξωτὴ φούντα ἀπλωμένη ὀλοτρόγυρα 'ς τὴν κορφή, φοροῦσε κι' ἓνα γερτάνι μαργαριταρένιο μ' ἓνα μεγάλο φλωρί 'ς τὰ στήθια τῆς. Τὸ σαλβάρι τῆς δὲν φαίνοντανε τώρα καθὼς ἄλλοτες, ποῦ φοροῦσαν ἡ γυναῖκες καθάδια. Ἡ κυρὰ Δέσποινα (καὶ τῆς ταίριαζε τοῦτο τὸ ὄνομα καλλίτερ' ἀπ' τ' ἄλλο), φοροῦσε σκουρο φουστάνι, κι' ἓνα φιλοκαμωμένο κι' ἀνοικτὸ λεμπαντεδάκι, μὲ ὀλίγη γούνα 'ς τὲς ἄκρες.

Παραμέσα, ἀπάνω 'ς ἓνα τσελτέ, μισοσηκώθηκε ἓνας καλοᾶγαθος ἄνθρωπος, ὠμορφος καὶ αὐτός. Μᾶς καλωσόρισε χαμογελῶντας λιγάκι παραξένα. Ἦτανε ὁ Στραβοκώστας, ὁ ἄντρας τῆς ἀγγελοκάμωτης Δέσποινας. Καὶ τὸν λέγανε Στραβοκώστα, γιατί δὲν εἶχε μάτια ὁ ταλαίπωρος.

Ἡ ὀμιλία μας ἦτανε ἀπλὴ καὶ καρδιακὴ σὰν καθήσαμε. Τοὺς εἶπα ποιὸς ἦμουν, καὶ μὲ ξέρανε. Ἐγὼ ντράπηκα ποῦ δὲν τοὺς ἤξερα, γιατί κατάλαβα πὼς εἶχα νὰ κάνω μὲ τὴν πλειὸ ἀρχοντικὴ φαμίλια τοῦ χωριοῦ, φαμίλια μὲ ἱστορία, ποῦ πρὸ 15—20 χρόνια ἦτανε ἀγνωστη καὶ βυθισμένη 'ς τὴ φτώχεια, καὶ τώρα ἡ πρώτη 'ς τὴν καλοτυχιά καὶ 'ς τὸ καλὸ ὄνομα. Σὲ λιγάκι μπῆκε μέσα κι' ὁ γυιὸς τους, ζυπνὸ παλληκάρι, ποῦ ἀστράφτανε τὰ μάτια του. — Ἀγαπῆς παιδί, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου σὰν τὸν ξαναεἶδα τώρα· αὐτὸς ἦτανε ποῦ μᾶς κρατοῦσε τὸ λυχνάρι 'ς τὴν αὐλόθυρα.

Ἦστερα ἀπὸ μισῆς ὥρας κουβέντα, ἐστρώθηκε τὸ τραπέζι. Ἦρθε ἡ παρακώρη, κατέβασε τὸ μεγαλύτερο σινί, τῶβαλε ἀπάνω 'ς τὸ σιντεφένιο σκαμνί, τὰ μαξιλλάρια τριγύρω, κι' ἀπάνω τους τὸ μακρὺ καὶ κεντημένο μεσάδι, ποῦ τὸ παίρνουν ὅλοι 'ς τὰ γόνατά τους σὰν καθίσουνε, καὶ σὰν τὰ συγύρισε ὅλα, ἔφερε τὸ φαγί.

Ἡ κυρὰ Δέσποινα, ποῦ ἔλειψε λίγες στιγμὲς, καὶ πάη νὰ δῆ τί γίνεται 'ς τὸ μαγειριό, ξαναμπῆκε καὶ μᾶς εἶπε νὰ κοπιᾶσουμε· ἔπειτα πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Κώστα τῆς, καὶ τὸν ἐκάθισε κοντά τῆς.

Ἐκάνανε τὸν σταυρό μας, εἶπαμε τὸ ἀκαλῶς σας ἤραμε», κι' ἀρχίσαμε. Ὁ Κύρ Κώστας, — τώρα εἶχαμε καὶ μιὰ λουσέρνα 'ς τὸ τραπέζι, καὶ τὸν ἔβλεπα καλλίτερα, — ἦτανε ζωηρότατος ἄνθρωπος. Μιλοῦσανε ὅλα του τὸ γλυκὸ στόμα, τὸ μεγάλο μέτωπο, ἡ λαφρὴ χειρονομίαις του, μόνο τὰ μάτια του δὲν μιλοῦσανε! Ἦθελε νὰ μαθῆ τὸ τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα 'ς τὴν Εὐρώπη κι' ὅπου ἄλλοῦ πῆγα. Καὶ σὰν τοῦ διηγούμουνα τὰ ταξείδια μου, ξεχνοῦσε τὸ φαγί του, καὶ καθὼς ποῦ γύρευε νὰ μὲ κυττάξῃ μὲ τὸ χουλιάρι 'ς τὸ χέρι, παίζανε καὶ τρέμανε τὰ χεῖλη ἀπ' τὴν εὐχαρίστησι κι' ἀπ' τὴν περιέργεια.

Ἡ Κυρὰ Δέσποινα εἶχε λίγα λόγια καὶ ἐκείνη, μὰ διαλεχτὰ καὶ μετρημένα. Μιὰ τῆς ματιά, μιὰ τῆς λέξι, σ' ἔκανε καὶ τὴν σεβόσουνε. Τὸ μέτωπο, τὸ σιαγόνη, τὸ σύστομό τῆς, ὁ λαιμὸς τῆς, τὰ μικρὰ χέρια, ὅλα τῆς ἦτανε μορφιά καὶ χάρι, καὶ πάνω 'ς τὴ χάρι ἐκείνη ἦτανε θρονιασμένη μιὰ δύναμι, ἓνας χαρακτήρας, ποῦ ἔλεγες κι' ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμε γιὰ νὰ δείξῃ πόση εὐτυχία μπορεῖ νὰ κατεβάσῃ 'ς τὸν κόσμον.

Ὁ μικρὸς δὲν μιλοῦσε παρὰ σὰν τὸν ἐρωτοῦσαμε τίποτε. Ἐτρωγε μὲ πολὺ ὄρεξι, καὶ χαμογελοῦσε σὰν τὸν ἐπειράζανε. Τὸ χρέος του ἔκανε κι' ὁ Δάσκαλος, καὶ 'ς τὸ φαγί καὶ 'ς τὸ κρασάκι. Μᾶς ἄκουγε κι' αὐτὸς μὲ πολλὴ περιέργεια, καὶ σὰν τοὺς ἔλεγα γιὰ κανένα τόπο ποῦ δὲν γνωρίζανε, αὐτὸς τοὺς δίδασκε τὴ Γεωγραφία, ἴσως λιγάκι σὰν νὰ κρατοῦσε τὸ δείχτη 'ς τὸ χέρι, μὰ ὄχι καὶ σχολαστικά. Ἦτανε τοῦ κόσμου κι' αὐτὸς· εἶχε ταξιδεῖσει ὡς τὴν Ἀθήνα.

Τὸ δεῖπνο τέλειωσε, ἡ παρακώρη μᾶς ἔφερε τὸ λεγένη καὶ νιφτήκαμε, τὸ τραπέζι σηκώθηκε, ἡ κυρὰ Δέσποινα ἐπῆρε τ' ἀδράχτι κι' ἐκλωθε, κι' ἐμεῖς ἀκόμα τὰ λέγαμε. Τοῦ μικροῦ Πέτρου τὰ μάτια ἦτανε σπηλωμένα ἀπάνω μου. Ἡ μάννα του μοῦ ἔλεγε πὼς πρώτη φορά τὸν ἔβλεπε νὰ μὴν τὸν παίρνη ὁ ὕπνος ὕστερ' ἀπὸ τὸ φαγί. Ἔτσι ἐπέρασε ἄλλη μιὰν ὥρα. Ἐγὼ τότες εἶπα νὰ μὲ συμπαθήσουνε γιατί ἦμουνα κουρασμένος, καὶ τοὺς καλονύχτισα. Μαζί μου ἔφυγε κι' ὁ δάσκαλος σπίτι του.

Σὰν ξαπλώθηκα καὶ βαχατεῦα 'ς τὸ μαλακὸ καὶ καταδεχάμενο ἐκείνο στρώμα, ἄρχισα νὰ συλλογοῦμαι μὲ τί τροπο νὰ μάθω τὴν ἱστορία τῆς Στραβοκώσταινας. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη τὴν ἱστορία τῆς μιὰ τέτοια γυναῖκα, μ' ἓνα τέτοιον ἄντρα, εἶπα. Ἀπὸ δῶ εἶχα ἀπὸ κεῖ εἶχα,

βρήκα τὸν τρόπο. Εἶνε σάββατο βράδυ ἐσκέφθηκα κ' εἶπα· αὔριο δὲν ἔχει σκολειό· θὰ πάρω λοιπὸν τὸ δάσκαλο μαζί μου καὶ θὰ μοῦ τὰ πῆ'ς τὸ δρόμο.

Κ' ἔτσι ἔγινε. Τὸ πρωῒ, σὰν σηκώθηκα, καὶ πῆρα τὸ βύσσινο γλυκὸ καὶ τὸν καφέ, καὶ τοὺς ἀφῆκα γειά, καὶ τοὺς παρακάλεσα νὰ καταδεχτοῦνε κ' ἐκεῖνοι καμμιά φορά 'ς τὸ δικό μας, παίρνω τὸ ἄλογο καὶ πηγαίνω ἴσια κατὰ τὴν ἀγορά. Εἶχα σκοπὸ νὰ γυρέψω τὸ σκολειό καὶ νὰ βρῶ τὸ δάσκαλο. Μὰ ὁ φίλος ἦτανε 'ς τὸν καφενέ, ὅτι γύρισε ἀπ' τὴ λειτουργία, κ' ἔπινε τὸν καφέ του. Τοῦ ζήτησα πῶς τὸν ἤθελα νὰ μὲ συντροφέψῃ ὡς τὸ χωριό μας, καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω δευτέρα ξημέρωμα. "Ἄν καὶ κοσμογυρισμένος τοῦ φάνηκε μακρινὸ τὸ ταξεῖδι. Μὲ τὰ πολλὰ τὸν ἐκατάπεισα νὰ ληθῇ μαζί μου ὡς τὸ μισὸ δρόμο, γιὰ νὰ νῆνε πίσω τὸ μεσημέρι. Πῆρε λοιπὸν ἓνα καλὸ γαϊδουράκι, καὶ ξεκινήσαμε.

"Ἦτανε μιὰ χαρὰ ὁ δρόμος ἐκεῖνος ἀνάμεσα 'ς τὲς ἐλῆες, μεγαλύτερη ὅμως εὐχαρίστησι μοῦ δίνανε τὰ παλληκάρια ποῦ ῥαβδίζανε κ' ἡ κοπέλλες ποῦ μαζεύανε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὰ δένδρα, γιὰτὶ ἂν καὶ Κυριακὴ, δὲν εἶχανε καιρὸ νὰ χάνουνε τώρα, ποῦ πλάκωνε ὁ χειμῶνας.

"Ἔτσι πηγαίνοντας, καὶ ῥωτῶντας τίνος εἶνε τὸ ἓνα χτήμα καὶ τίνος τὸ ἄλλο, βρεθήκαμε καὶ 'μπροστά 'ς τὰ «ὑποστατικά» τῆς Στραβοκώσταινας.»

— Μεγάλα χτήματα, λέγω τοῦ Δασκάλου. Πρέπει νὰνε πλούσιοι.

— Καὶ ἦσαν πτωχοὶ ἄλλοτε, μοῦ κάνει ὁ Δάσκαλος.

— Νὰ λοιπὸν ποῦ γίνονται κατάστασις καὶ δῶ πέρα. Γιὰ πὲς μου, νὰ σὲ χαρῶ, πῶς τ' ἀποχτήσανε; καὶ πῶς τυφλώθηκε ὁ ἀγαθώτατος ἐκεῖνος ἄνθρωπος; καὶ ποιά εἶνε ἡ χρυσὴ ἐκεῖνη γυναῖκα; πὲς μου τὴν ἱστορία της. "Ἐχουμε ἀκόμα μιὰν ὥρα δρόμο νὰ κάνουμε μαζί.

— Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὰ ἔργα αὐτῶν καί....

— Νὰ σοῦ πῶ, Δάσκαλέ μου, τοῦ λέγω. "Ἄν καὶ Κυριακὴ σήμερα, θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μοῦ κάνῃς μιὰ μεγάλη χάρι: ν' ἀφήσῃς τὴν κυριακάτικη γλῶσσά σου πίσω 'ς τὸ χωριό, καὶ νὰ κρατήσῃς τὴν καθημερινή σου μονάχα. Βλέπεις κ' ἐγὼ μ' αὐτὴ ταξειδεύω. Ποῦ νὰ τὴν σηκῶνῃ τὸ γαϊδουράκι σου τὴν ἄλλη μ' ὄλα της τὰ στολίδια! Ξέχασέ την, γειά σου, καὶ θυμήσου καὶ σὺ τὰ νειᾶτά σου, καὶ πὲς μου τα καθὼς ποῦ θὰ τᾶλεγε ἡ μαννοῦλά σου, ὥρα της καλῆ.

"Ἦτανε φρόνιμος ἄνθρωπος ὁ καιμένος, καὶ μπῆκε ἀμέσως 'ς τὸ νόημα. Ἐγέλασε λοιπὸν μὲ τὴν καρδιά του, ἔπειτα συλλογίσθηκε λιγάκι, καὶ ἄρχισε:

«Θὰ σὰς πάρω τώρα δεκαννιὰ χρόνια πίσω,

τότες ποῦ ἡ κυρὰ Δέσποινα ἦτανε εἴκοσι χρονῶν κοπέλλα, καὶ μὲ μιὰ μορφιά, ποῦ τὸ τραγοῦδι της περνοῦσε ἀπὸ κάθε παλληκαριοῦ στόμα.

"Ἦτανε ὄρφανή, καὶ κατοικοῦσε 'ς αὐτὸ τὸ τωρινὸ σπίτι της. Εἶχε κ' ἓνα χτηματάκι, αὐτὴ ἐδῶ τὴ μικρὴ γωνιά πίσ' ἀπ' τὸν πλάτανο.

"Ἄλλο συγγενῆ δὲν εἶχε μαζί της, παρά μιὰ θειά της, τὴ θειά Περμαθοῦλα, τὴ μοιρολογίστρα, ποῦ ῥαγίζαν ἡ πέτρες σὰν ἔβγαινε μὲ τὰ λείψανα, καὶ μοιρολογοῦσε, καὶ δερνοῦτανε κ' ἔλεγε:

«Ὁχοῦ, κλωστροποδιά μου,

Ὁχοῦ, τσῆντα νὰ ποῖσου!» — τί νὰ ποιήσω.

— Γειά σου, νὰ μοῦ ζήσης, Δάσκαλε. Βλέπεις ποῦ εἶνε τὰ καθαυτὸ Ἑλληνικά; ἐμπρὸς τώρα λέγε.

Ὁ Δάσκαλος ἐχαμογέλασε, καὶ ξεκλούθησε:

«Ἡ Δέσποινα ἦτανε φτωχὴ, μὰ εἶχε δυὸ μεγάλα στολίδια 'ς τὸ πρόσωπό της: μορφιά καὶ τιμή. Σπάνια στολίδια 'ς τὸ δικό σας, τὸ μεγάλο κόσμο ποῦ γυρίζετε, νὰ τὰ βρῆτε καὶ τὰ δυὸ μαζί. Ἐδῶ μέσα 'ς τὰ βουνὰ τὰ βλέπουμε πολὺ συχνὰ αὐτὰ τὰ δυὸ λουλούδια ν' ἀνθῶνε κοντὰ κοντὰ.»

Δὲν θέλησα νὰ τοῦ ἐναντιωθῶ γιὰ νὰ μὴ χαλάσω τὴν ἱστορία του τὸν ἄφησα λοιπὸν νὰ λέγῃ.

«Ἡ Δέσποινα καθοῦτανε μιὰ βραδυά, σάββατο βράδυ, πάνω 'ς τὸ σοφὰ τοῦ μέσα σπιτιοῦ, μὲ τὸ μάγκανο μπροστά της, καὶ κεντοῦσε τὰ προικιά της. Ἦταν ἀρραβωνιασμένη μὲ τὸν Κωστάκη τοῦ Λάμπρου, κ' ὅλος ὁ κόσμος εἶχε νὰ κάνῃ μὲ τὴν ἀγάπη τους. Ἡ Δέσποινα τραγουδοῦσε ὀλομερῆς μπροστά 'ς τὸ μάγκανο, κ' ὁ Κώστας μὲς 'ς τὰ χωράφια ποῦ δούλευε, κ' ἦτανε κι' αὐτὸς ὄμορφο παλληκάρι, καὶ μιὰ φωνή, σὰν τὸ μέλι. Σὰν ἔγυρε ὁ ἥλιος ἐκεῖνο τὸ Σάββατο, σηκώνεται ἡ Δέσποινα, ἀνάβγει τὸ καντῆλι, θυμιάζει, συγυρίζεται, καὶ πάει 'ς τὸ παράθυρο νὰ ποτίσῃ τὰ λουλούδια της, μπήγει μιὰ φωνὴ ἡ μοιρολογίστρα ἡ θειά της μὲς τὴν αὐλή: «Βουρῆ σεῖς, βουρῆ σεῖς! 'Σ τὰ ὄρ', 'ς τὰ βνά, τσῆ 'ς τὰ κλαδιά, τσῆ 'ς τὰ ξηρὰ τὰ δέντρα! Τί 'νη τούτου τοῦ κακὸ ποῦ μᾶ; ἡῦρη!» 'Σ τὴ θειά Κανταξινὴ τᾶλεγε αὐτὰ, ποῦ ἦλθε καὶ τῆς ἔφερε τὰ μῦρα μαντᾶτα. Καὶ τί μαντᾶτα! Ὁ δόλιος ὁ Κώστας εἶχε βάλει φωτιά 'ς ἓνα φουρνέλλο, μέσα 'ς ἓνα χωράφι π' ἀνοιγανε, καὶ πρὶν νὰ προφθάσῃ νὰ φύγῃ, πῆρε φωτιά τὸ μπαροῦτι, τοῦκαψε τὰ μαλλιά του, τοῦβγαλε καὶ τὰ μάτια! Τὸν ἀνεβάζανε 'ς τὸ σπίτι του μισοζώντανο. Σὰν τότε στρώσανε 'ς τὸ μιντέρι, καὶ προσμένανε τὸ γιατρὸ ἀπ' ἓνα ἄλλο χωριό, καὶ μαζευτήκανε ὅλες ἡ κλαψάρες γρηές τῆς γειτονιάς, καὶ βλέπανε τὴ μάννα νὰ μαλλοσέρνεται, καὶ τὸν Κώστα νὰ μουγκρίζῃ ἀπὸ τὸν πόνο, ἀρχίσανε κι' αὐτὲς τὰ μοιρολόγια, κ' ἡ-

τανε χειρότερο ἀπὸ λείψανο! "Ἦμουν κ' ἐγὼ ἐκεῖ, δώδεκα χρονῶν παιδί, κ' ἔλεπα. Κι' αὐτὸ δὲν ἦτανε τίποτε. Τὸ μεγάλο κακὸ γένηκε σὰν πρόβαλε ἡ χαριτωμένη ἐκείνη κοπέλλα μὲ τὴ θειά της, χλωμὴ σὰν τὸ θειαφοκέρι, τὰ δυὸ της μεγάλα μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπ' τὴν τρομάρα, τὸ στόμα της ἀλαλο, καὶ μῆτε σταλαγματιὰ δάκρυο! Ποῦ δάκρυα τέτοιες ὥρες! αὐτὰ ἔρχονται ὕστερα, σὰν περὰς ἡ φορτοῦνα καὶ μαλακῶς ἡ καρδιά μας.

Θυμῶμαι σὰν τὴν ἔνοιωσε ὁ καϊμένος ὁ Κώστας σιμά του, καὶ γύριψε νὰ τῆς πῆ πῶς δὲν ἔχει τίποτε, καὶ πῶς γλήγορα θὰ γιάνη. Ἡ φωνή του δὲν ἀκοίστηκε πολλὴ ὥρα, γιατί ἀξάρνα ἡ μοιρολογίστρα ἡ θειὰ Περμαθοῦλα ξέσπασε ἔς ἓνα μοιρολόγι ποῦ τρόμαξε ὅλη τὴ γειτονιά! κ' ἡ ἄλλες ἡ γρηές, δὸς του καὶ νὰ ἀναρροφῶνε, μὲ τὴν ποδιά ἔς τὰ μάτια!

Μέσα ἔς ὅλη ἐκείνη τὴν παραζαλη, μόνο τὸ κορίτσι βραστάχτηκε. Σηκώθηκε σὰν βασίλισσα ἀνάμεσα τους, καὶ τὲς πρόσταξε νὰ σωπάσουνε! Καὶ τότες ἐφάνηκε ὁ ἀληθινὸς χαρακτήρας τῆς σπάνιας αὐτῆς γυναίκας. Καὶ σῶπασε ὁ κόσμος, καὶ στῶσανε τὸ στῶμα, καὶ βάλανε τὶ παιδι μέσα. Κι' ἀπὸ μοιρολογίστρες, γενήκανε ὅλες γιάτραινες τώρα! "Ἄλλη ἔφερε τρανταφυλλόπηττες, ἄλλη μολόχες, κ' ἄλλη θαμματουργές εἰκόνας γιὰ νὰ γλυτώσουνε τὸ παιδί. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, σὰν βασανίστηκε ἀρκετὰ ὁ καϊμένος ἀπ' τὲς πολλὲς περιποιήσεις, ἔφθασε κ' ὁ γιατρός. Καὶ ἄμα τὸν εἶδε, μᾶς εἶπε πῶς δὲν ἔχουνε γιατρεία τὰ μάτια του!

Σαράντα μέρες καὶ σαράντες νύχτες καθοῦτανε ἡ δόλια Δέσποινα πλάγι του! Τῆς λέγανε πῶς ἦτανε καὶ ντροπῆς νὰ ξημερώνεται ἔτσι μιὰν ἀρραβωνιασμένη κοπέλλα ἔς τὸ πλάγι ἑνὸς παλληκαριοῦ. «Αὐτὸς εἶνε ὁ ἄντρας μου, γύριζε κ' ἔλεγε. Δὲν ἔχω νὰ δώσω σέ κανένα λόγο· θὰ τὸν γιαιτρέψω κ' ἀπὲ θὰ τὸν πάρω.» καὶ πνιγούτανε ἡ φωνή της ἔς τὰ δάκρυα.

Ὁ κόσμος τᾶπαιρνε γιὰ λόγια τῆς λύπης καὶ τῆς στενοχωρίας τοῦτα. Σὰν σηκώθηκε ὅμως ὁ Κώστας, καὶ τὸν πῆρ' ἓνα πρωὶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πῆγε ἔς τὸ σπίτι της, κ' ὕστερα στολίστηκε, καὶ μαζί μὲ τὴ θειά της, (ποῦ δὲν τῆς ἔπεφτε λόγος ἔς τὴν ὑπόθεσι, ἀν καὶ δὲν τῶθελε), πηγαίνανε οἱ τρεῖς τους ἔς τὴν ἐκκλησιά, τότες τρίψανε τὰ μάτια τους ὅλοι, καὶ φωνάζανε, — κρῖμα ἔς τὸ κορίτσι!

—Κρῖμα ἔς ἐσᾶς ποῦ τὸ θαρρεῖτε, φώναξε κ' ἡ Δέσπω, ἀπλώνοντας τῶμορφο χέρι της μὲ τὸ μπιμπλωτὸ τὸ μανίκι.

Γιὰ καλὴ τους τύχη ὁ παπᾶς, συγγενὴς ὄντας τοῦ Κώστα, καὶ ξέροντας πῶς ἡ Δέσποινα εἶχε καλὰ προικιά, ἀπ' τὴ μάνα της, δὲν ἔβγαλε δυσκολίας ἔς τὸ μέση. Καὶ σὲ μιὰν

ὥρα μέσα ὁ Κώστας δὲν εἶχε παρὰ ἓνα πρᾶμμα νὰ λυπάται, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ δῇ τί θησαυρὸ τοῦ χάρισε ὁ Θεός. Καὶ ἔς αὐτὸ τὸ δυστύχημά του ἀπάνω χαράτευε ὁ κακομοίρης, κ' ἔλεγε πῶς τοῦφερε κ' ἓνα καλὸ ἡ στραβομάδα, ποῦ τὸν πάντρεψε πλειὸ γλήγορα!

Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ποῦ τὰ κάνει ὅλα μέλι καὶ γάλα, ἄρχισε ἀμέσως νὰ βασιλεύη ἔς τὸ σπιτικό τους. Ἦτανε Αὐγούστος, κ' εὐθὺς ἀνασκουμπώθηκε ἔς τὴ δουλειὰ ἡ Δέσποινα. Εἶχε μεγάλα σχέδια ἔς τὸ νοῦ της. Ἦτανε περήφανη καὶ φιλόδοξη, καὶ τῶβαλε ἔς τὸ νοῦ της νὰ δείξη ἔς τὸν κόσμον ποῦ τὴν λυπούτανε, τί μπορεῖ νὰ κάμη μιὰ Στραβοκώσταινα.

Ὁλομερῆς ἡ Δέσποινα δούλευε ἔς τὸ χωράφι, κ' ὁ Κώστας πότε νερὸ κουβαλοῦσε τὸν τοῖχον τοῖχο, πότε ἔληές, πότε σῦκα. Καμμιά φορὰ ἔπαιρνε καὶ τὸ νταμπουρᾶ του καὶ τραγουδοῦσε τῆς λυγερῆς του ἐκεῖ ποῦ δούλευε.

Ἔτσι πέρασαν κᾶνα δυὸ χρόνια. Γεννήθηκε καὶ τὸ μωρό τους, κ' ὁ κόσμος τώρα εἶχε νὰ κάμη μὲ τὴ μεγάλη καλοτυχιά ποῦ ἔπεσε ἔς τὸ σπίτι τῆς Στραβοκώσταινας. Τόσο, ποῦ πολλὲς κοπέλλες χωρατεύοντας λέγανε πῶς θὰ γυρέψουνε κ' αὐτὲς στραβὸν ἄντρα! "Ὅ,τι ἔπαινε ἡ κυρὰ Δέσποινα, γινοῦτανε μάλαμμα. Τὰ μαζούλια της ἦτανε τὰ καλλίτερα, κ' ὁ κόσμος ἐπλέρωνε καὶ κᾶτι τις παραπάνω γιὰ ν' ἀγοράσῃ ἀπ' τὰ χωράφια της. Χωράφια λέγω, γιατί ἦτανε τρία χωράφια τώρα κ' ὕστερα γενήκανε ὅλα ἐκείνα ποῦ εἶδετε.

Σὰν πέρασαν ἄλλα δυὸ τρία χρόνια, ἡ κυρὰ Δέσποινα δὲν δούλευε πλειὸ ἀπατή της. Εἶχε πλῆθος δουλευτάδες καὶ παραγυιοῦς. Ἦτανε ἀρχόντισσα τώρα, καὶ τῆς ἔπρεπε. Κανέναν δὲν τὴν ζήλευε, γιαιτ' ἡ καρδιά της ἔμενε ἡ ἴδια πάντοτε. "Ὅλοι τὴν ἐσεβούντανε, καὶ τὴν ἐφοβούντανε κιόλας, γιατί ὁ λόγος της εἶχε βαρος καὶ δύναμι. Κατάντησε νὰ πηγαίνῃ ὁ κόσμος νὰ τὴ συμβουλευεταὶ ἔς τὲς διαφορὲς του. Τέτοιο κεφάλι ἀντρίκιο ἔχει μὲς ἔς τὰ γυναίκεια της κάλλη.

Ὁ Κώστας, δὲν τοῦ ἐρχότανε νὰ μὴν ἔχη κ' αὐτὸς μιὰ δουλειὰ ὁ καϊμένος, κ' ἔγεινε ψάλτης. Μὰ τώρα τὴν παρατήσε τὴν ψαλτικὴ. Ἡ διασκέδασις του τώρα εἶνε νὰ βάζῃ τὸν Πέτρο του νὰ τοῦ διαβάζῃ ἱστορίες τὸ βράδυ. Τὴ μέρα, πότε μὲ τοὺς γειτόνους, πότε μὲ τὲς μικροδουλειές του, περνᾶ τὸν καιρὸ του. Ἡ Κυρὰ Δέσποινα; ἀν καὶ τὰ χτήματα τώρα τὰ κυττάζει ὁ Πέτρος, δὲν βρίσκει καιρὸ νὰ καθήσῃ καὶ νὰ συχάσῃ. Πότε μὲ τὸ σπίτι της, πότε μὲ τὰ πάθη τῶν γειτόνων της, ὅλο σὲ δουλειὰ βρίσκεται. Ποῦ πηγαίνει καὶ ξετροπῶνει ἓνα σωρὸ φτώχειας καὶ συμφορῆς, κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἄλλοῦ δίνει δουλειὰ γιὰ βοήθεια, ἄλλοῦ παράδες, ἄλλοῦ ρῶυχα, ἄλλοῦ καρπό. Ἡ χαρὰ της εἶνε νὰ κάνη

καλό. Ὅποιος ξένος ἔλθῃ ἔς τὸ χωριό μας, θὰ πάγῃ ἔς τῆς Στραβοκώσταινας. Αὐτὸ ἔγεινε καὶ με λόγου σας.

— Μεγάλῃ μου εὐτυχίᾳ, καθὼς ποῦ ἔγεινε, εἶπα τοῦ Δασκαλοῦ, καὶ δυστυχίᾳ μου ποῦ δὲν εἶξερα σὲ ποιᾶς ἀληθινῆς βασιλίσσης παλάτι κοιμήθηκα χθὲς τὸ βράδυ. Ἄχ, καὶ νὰ τῷξερα! Κύριος οἶδε πότε θὰ ξαναπεράσω ἀπ' τὸ χωριό σας.

Ἐδῶ χωριστήκαμε, ὁ δάσκαλος γύρισε πίσω, κ' ἐγὼ τράβηξα μπρός, κατὰ τὸν κάμπο μας, ποῦ ἄρχισε νὰ μισοφαίνεται τὴν ὥρᾳ.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη πολλοῦ λόγου ἀξία ἐπιστολὴ τοῦ Λευκαδίου ποιητοῦ κατ' ἐπίμονον παράκλησιν παρεχωρήθη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου κ. Ἄν. Στράτου πρὸς ὃν ἀπευθύνεται. Εἶνε δὲ ἀπάντησις πρὸς ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπελογοῖτο ὑπὲρ τοῦ Γόγου Μπακόλα, ὃν ὁ μὲν Βαλαωρίτης θεωρεῖ προδότην, ἄλλοι δὲ τῶναντιον ἄνδρα φιλόπατρι καὶ ἐντιμότερον ἀγωνιστήν.

Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ἐν Λευκάδι τῇ 22 Αὐγούστου 1868.

Φίλτατε Ἀνδρέα,

Μεταξὺ τῶν εὐγενεστέρων ἠθικῶν εὐχαριστήσεων ἃς δύναται ν' ἀπολαύσῃ ἡ ἀνθρώπινος καρδιά ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀναμφιβόλως πρέπει ν' ἀριθμῆσθαι τις καὶ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν δύο ψυχαί, δύο διάνοιαι, μυστικῶς ἀφοροῦμεναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν ἢ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων νοερῶς συναντῶνται, συσκέπτονται, συναποφασίζουσι εἰς τὸ πείσμα τῶν περιστάσεων καὶ τῆς διαχωρίζουσας αὐτὰς διαστάσεως. Τοιοῦτου ἀνεκτιμήτου πλεονεκτήματος πρόξενος ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ἡ ἀδελφικὴ ἐπιστολὴ σου, ἣν καὶ ἀνέγνωσα ἐπανειλημμένως, συνασθανόμενος ἀνέκφραστον τινα τέρψιν ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν τεθνεώτων ἡρώων καὶ τῇ περιγραφῇ τῶν στρατηγικῶν θέσεων ἃς περιῆλθον ἀκαριαίως διὰ τῆς φαντασίας καὶ ἐφ' ὧν ἀρέσκομαι νὰ καταφεύγω ὅσῳκις αἰσθάνομαι ὅτι ἔχω ἀνάγκην νὰ ἀναρρώσω ἐκ τῆς χαννώσεως, ἐκ τῆς νάρκης ἣτις με καταλαμβάνει πολλάκις ἐξερχόμενον τῆς παλαιστρας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου.

Φίλτατε Ἀνδρέα! Σὺ γνωρίζεις, ὅτι ἀπὸ δεκαεταστίας ἤδη μόλις ἡλικιωθεὶς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων μου κατεῖχον μερίδα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἐξουσίας—ὅτε πᾶσα ἐκ μέρους μου προκαλουμένη ἀντίδρασις κατὰ τῆς καθεστώσης Κυβερνήσεως ἐδύνατο νὰ συνεπιφέρῃ δεινὰ ἀκαταλόγιστα—ὅτε ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία (ἣτις ἄς τὸ εἰπώμεν ἐν παρόδῳ ἦτο ἡπιωτέρα τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον καθιερωθείσης τρομοκρατίας) ὅτε ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία ἐξέσπενδόνειεν ἐπὶ τῶν ξηροσκοπέλων ὄσους ἀπετόλμων ν' ἀντιμετωπίζωσιν τὴν αὐθαιρέσιαν τῶν Μεγάλων ἀρμοστικῶν—ὅτε ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος οὐδεμία ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς ἐμφύχως καὶ ὅτε ὁ κόσμος ὅλος ἐκέρυττεν ἡμᾶς παράφρονας—ἐγὼ ἀδιστακτικῶς συνετάχθην τῇ ἐθνικῇ μερίδι καὶ μόλις εἰσελθὼν ἐν τῇ βουλευτηρικῇ ὥρᾳ καὶ μέχρι τέλους ἐτήρησα ἀπαράβιαστον τὸν

ἀριστοκρατικὸν ὄρκον. Ἐπολέμησα κατὰ τῶν συγγενῶν μου, ἐπολέμησα καθ' ὀλοκλήρου τῆς κοινωνικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἠνῆκον, ἐπολέμησα κατὰ τῶν ἰδίων συμφερόντων μου καὶ ἐπολέμησα ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας, ἣτις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ παρίστατο τοῖς πᾶσιν ὡς ὄνειρον νοσοῦσης φαντασίας.

Συγχρόνως τότε ἠσθάνθην ἐν ἐμοὶ ἀναπτυσσόμενον τὸ αἶσθημα τῆς ἡρωϊκῆς ποιήσεως καὶ, συνδυάζων τὴν πολιτικὴν ἰδέαν ἣν ἐπεδίωκα μετὰ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων αἵτινες ἐπλήρουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου, ἔκτοτε συνεταύτισα τὸ πολιτικὸν μου στάδιον μετὰ τοῦ ποιητικοῦ πεποιθὼς ὅτι τὸ μέλλον καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδύνατο νὰ πηγάζωσι παρὰ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως, παρὰ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τῆς πολιτικῆς ἰδέας μετὰ τοῦ ποιητικοῦ αἰσθήματος.

Ἡ ἐνωσις τῆς Ἑπτανήσου ἦτο πολιτικὸν πρόγραμμα, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ θέμα ἐθνικῆς ποιήσεως—τὴν ἠσπασθῆναι λοιπὸν ἀπὸ καρδίας καὶ εὐχαριστῶ τὸν θεὸν ὅτι με ἠξίωσε νὰ ἰδῶ αὐτὴν πεπληρωμένην καθὼς θὰ ἴδωμεν ἢ θὰ ἴδωσιν αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ πληρουμένην πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν τοῦ αὐτοῦ ὕψους καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως.

Τέλεσθεισης τῆς ἐνώσεως, συνηντηθήμεν, φίλτατε Ἀνδρέα, ἐπὶ τῆς αὐτῆς πολιτικῆς παλαιστρας, οὐχὶ ὡς ἀντίπαλοι ἀλλ' ὡς ἀδελφοί, ὡς ὑπρέτει τῆς αὐτῆς ἰδέας. Ὑπεστηρίζαμεν καὶ ἐκραταιώσαμεν μίαν Βασιλείαν σαλευομένην ὑπὸ τῶν κοιμμάτων τῆς ἐν κρυφῷ εἰσέτι βρυχωμένης ἐπαναστάσεως καὶ ἐν μέσῳ μυρίων ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν βασιάνων κατωρθώσαμεν νὰ συντάξωμεν καὶ νὰ ὑπεγράψωμεν τὸ μέγα συμβόλαιον, δι' οὗ ἔπρεπε νὰ συζήσῃ ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἐν ἀγάπῃ ὁ θρόνος μετὰ τοῦ πολυτλήμονος λαοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ καταρτισθέντος τοῦ πολιτεύματος συνησθάνθημεν ἅπαντες ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ κράτους διοργάνωσις, ἡ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἠθικὴ ἀνύψωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ μόνης τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ πρὸ μικροῦ καθιερωθέντος πολιτεύματος καὶ ὅτι ὑψηλότεραι ἀνάγκαι καὶ ἱεραὶ πρὸς τοὺς δούλους ὁμοφύλους ὑποχρεώσεις μᾶς ἐβίαζον νὰ δώσωμεν ἑναρξιν, νὰ χαράξωμεν ἐν πολιτικὸν σύστημα τείνον εἰς τὴν ὀριστικὴν τοῦ ἔθνους ἀποκατάστασιν, τοῦτέστι μᾶς ἐβίαζον νὰ παραδεχθῶμεν ὡς πολιτικὴν ὁμολογίαν τὴν ἀνάγκην ἐκ μέρους ἡμῶν προσπάθειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ γένους. Τὸ πανάρχαιον λοιπὸν θέμα τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως, ἡ οὐσία αὐτῆ, ἡ ψυχὴ, τὸ ὄνειρον τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ μετεβάλλετο πάλιν εἰς πολιτικὸν πρόγραμμα καὶ ἑκατὸν περίπου βουλευταὶ εὐρέθησαν ἔτοιμοι νὰ ὁμολογήσωσι τὸ σύμβολον τῆς Ἑλληνικῆς πίστεως.

Με ἤκουσες τότε ἀγορεύοντα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ πρὶν ἢ λήξῃ ἡ βουλευτικὴ ἐκείνη συνέδος, εἶδες ἐμφανιζόμενον καὶ τὸν Διάκονον μου, καθὼς ὅτε ὑπεστήριξα ἐν Ἑπτανήσῳ τὴν Ἐνωσιν συγχρόνως ἐξέδιδα τὰ Μνημόσυνα καὶ τὴν Εὐφροσύνην μου πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἀμετατρέπτου δοξασίας μου ὅτι πᾶν ἐθνικὸν πολιτικὸν πρόγραμμα πρέπει νὰ συζεύγνυται παρ' ἡμῖν μετὰ μιᾶς μεγάλης ποιητικῆς παραστάσεως ἐνδεικνουσῆς τὸ ἀδιαίρετον, τὸ ἐνιαῖον τῶν προσπαθειῶν, τῶν ἀγώνων τοῦ ἔθνους